

ДО ПИТАННЯ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ (НА ПРИКЛАДІ НАВМИСНОГО ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА)

Кадала В.В.,

к.ю.н., завідувач

кафедри господарсько-правових

дисциплін факультету № 3

ДЮІ МВС України

Останніми часами актуалізувалися питання декриміналізації окремих видів злочинів в економічній сфері. Одними з таких злочинів є злочини в сфері банкрутства. Будь-яка господарська діяльність суб'єкта господарювання як самостійна, ініціативна, систематична діяльність здійснюється ним на власний ризик з метою досягнення певних економічних і соціальних результатів. Одним із таких ризиків може бути ризик банкрутства, а у випадку банкрутства економічні та соціальні результати його діяльності будуть негативними. Причини, що можуть призвести до настання та реалізації такого ризику можуть мати різний характер. Однією з таких причин можуть бути навмисні дії з боку конкурентів, посадових осіб, засновника суб'єкта господарювання тощо.

Специфічність проваджень, що виникають з неплатоспроможності суб'єкта господарювання полягає в тому, що частина порушень, які мають місце у сфері банкрутства були декриміналізовані та виключені з Кримінального кодексу України. Так, була виключена ст. 218 Фіктивне банкрутство, ст. 220 Приховування стійкої фінансової неспроможності, ст. 221 Незаконні дії у разі банкрутства.

В той самий час, після виключення цих статей з КК України відповідні зміни не було внесено до Господарського кодексу України і в ч.4 ст.215 ГК України зазначено, що приховування банкрутства, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах неплатоспроможності, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб відповідно до закону. Отже, таке положення ГК України потребує актуалізації та приведення у відповідність з чинним кримінальним законодавством.

На наш погляд, декриміналізація вказаних злочинів є завчасною. Так, фахівці відзначають, що в Європі існує цивільна та адміністративна відповідальність власника компанії – бенефіціара, за умисно створений борг, який він не збирався сплачувати. Для українців ще незвичний важіль впливу –

це репутаційний ризик. Втративши репутацію через банкрутство, особа не має можливості брати кошти в кредит для розвитку бізнесу [1].

Разом з тим, вітчизняне середовище – а саме, ні держава, ні суспільство ще не готове для таких кроків. Аналізуючи кримінальне законодавство в галузі банкрутства слід зазначити, що кримінальне провадження може мати місце тільки за фактом доведення до банкрутства, а саме – діяння, за які передбачена відповідальність ст. 219 КК України.

Відносно положень ст. 219 КК України «Доведення до банкрутства», слід зазначити наступне. Не зовсім зрозумілою є позиція законодавця, що відповідальність встановлюється тільки за завдання великої матеріальної шкоди державі чи кредитору. Адже така шкода діями службової особи може бути завдана як засновнику, так і учаснику суб'єкта господарської діяльності.

Таким чином, доцільним було б розширити коло суб'єктів, визначених в ст. 219 КК України, яким може бути завдано шкоди і крім держави та кредитора доповнити цей перелік засновником та учасником суб'єкта господарювання. Обставини, які підлягають доказуванню, зазначені в ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Перша з них, це подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення). Подією кримінального правопорушення за ст. 219 КК України є доведення до банкрутства.

Згідно з чинним законодавством в сфері банкрутства банкрутством є визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури (ст.1 Кодексу з процедур банкрутства). Тобто, визнати суб'єкт банкрутом може лише господарський суд.

Разом з тим, відповідно до п.3 ч.4 ст. 119 Кодексу з процедур банкрутства господарський суд постановляє ухвалу про відмову у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність, якщо боржника притягнуто до адміністративної або кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з неплатоспроможністю.

Отже, якщо боржника притягнуто до кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з неплатоспроможністю суд взагалі не буде мати змоги встановити таку неплатоспроможність, і відповідно, якщо боржника буде притягнуто до такої відповідальності до настання факту банкрутства неможливо буде довести вину особи, оскільки факт неплатоспроможності не буде встановлений судом. Крім того, в Кодексі з процедур банкрутства мова йде про боржника, як юридичну особу, тоді як в КК України йдеться про

громадянина – засновника (учасника) або службову особу суб'єкта господарської діяльності.

Зазначені неузгодженості потребують свого вирішення шляхом внесення змін до відповідного законодавства. Якщо звернутися до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України 19.01.2006 № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361), то визначення наведених окремих ознак дій з доведення до банкрутства носить доволі розпливчатий характер під які може потрапити будь-яка діяльність суб'єкта господарювання [2].

Тому застосування цих рекомендацій повинно здійснюватися у комплексі з іншими заходами, спрямованими на доказування обставин у кримінальному провадженні за фактом доведення до банкрутства. Друга з обставин, яка підлягає доказуванню: винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення.

В окремих науково-практичних коментарях можна зустріти думку, що не може бути суб'єктом даного злочину індивідуальний підприємець, який здійснює свою діяльність без створення юридичної особи [3, с. 412]. З таким висновком слід не погодитися, оскільки індивідуальні підприємці також можуть вчиняти умисні, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб дії, що призведуть до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, що в свою чергу завдасть великої матеріальної шкоди державі чи кредитору у вигляді несплати податків, неповернення кредитів тощо. А така фізична особа власне і буде громадянином – засновником індивідуального підприємця. Третя обставина, яка підлягає доказуванню, це вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат.

Встановлюючи вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат слід виходити з примітки до ст. 219 КК України, в якій зазначено, що матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Встановлення та доказування обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження, обставин, що є підставою для звільнення від кримінальної

відповідальності або покарання; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення також є необхідними у кримінальному провадженні за фактом доведення до банкрутства оскільки їх встановлення та доведення буде впливати від відповідальності, яка буде застосована до правопорушника.

Ще один вид обставин, зазначених в ст. 91 КПК України, які підлягають доказуванню, це обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за фактом доведення до банкрутства не будуть підлягати доказуванню з огляду на суб'єкт злочину за статтею 219 КК України, а також враховуючи, що визнання суб'єкта господарювання банкрутом передбачає припинення ним будь-якої діяльності та виключення його з реєстру суб'єктів господарювання, що позбавляє можливості застосовувати до такого суб'єкта будь-які заходи кримінально-правового характеру. Таким чином, ця обставина не буде предметом доказування.

Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що крім того, що декриміналізація злочинів у досліджуваній сфері не на часі, питання декриміналізації злочинів, пов'язаних з банкрутством потребує актуалізації законодавства в цій сфері, а отже перспективи подальших наукових розвідок в цьому напрямку полягають у вивченні найбільш оптимальних шляхів здійснення такої актуалізації.

Література:

1. Д. Виткаускас: Пора наказывать за намеренное банкротство и нечестных должников. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.liga.net/society/articles/vitkauskas-pora-nakazyvat-zanamerennoe-bankrotstvo-i-nechestnyh-doljnikov>

2. Наказ Міністерства економіки України 19.01.2006 № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361). // [Електронний

ресурс] – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennjazmin-do-metodichnih-rekomendacii-shodo-vijavle-doc39053.html>

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.